

LBRIS

We know
books

KONSZA SAMU

*A szegény ember
kinese*

Illusztrálták
a sepsiszentgyörgyi
Székely Mikó Kollégium diákjai.

Barót–Budapest
2024

Előszó	5
A szépséges királyleány	8
Cecus-becus Berneusz	12
Igazság és Hamisság	15
A róka meg a szürke agár	19
A boszorkányvár	24
Az ökörszem és a medve	27
A szegény ember kincse	32
Marcika	39
Jónás szép vitéz	43
A nyulacska harangocskája	52
Palkó	55
Az aranytyúkocskák	65
A bűvár	70
Cenk óriás	72
Kormika	78

Pista és a medve	84
Jófonó Zsuzsika	87
Az okos pásztorfiúcska	95
Vert viszi veretlent	97
A zshiványtanya	99
A farkas, a medve és a huszár	102
A sündisznó és a nyúl	104
Nagyapó répája	106
A félig nyúzott cáp	107
János vitéz	114
A tyúk, a kakas és az egerek	118
A nagy úr meg a pásztorfiú	122
A szegény asszony kakaskája	126
Forró vizet a kopacra!	130
A sárkányölő huszár	130
A szerencse és az áldás	135
A csizmadia disznója	138
A mindent felfaló kis gömböc	142
A hetedhétországi kastély	144
A róka szíve	147
Babszem Jankó	148

A kecske és a fiai	153
A négy mesterember fia	158
Jancsi és Juliska	159
Az obsitos katona	162
A szegény ember és a halál	167
Cercelluska	169
Az ördögös úr és a szegény ember fia	172
A kilenc holló	176
Többet ésszel, mint erővel	178
Csupacsepp királyfi	181
A szürke ló	182
Az elvarázsolt férfi	185
Az már nem igaz	187
A varázspalacsinta	189

A szegény ember kincse

Előszó

Az 1914–18-as világháborúban mint sebesülés következtében frontszolgálatra alkalmatlan, de front mögötti szolgálatra alkalmas főhadnagy Kaposváron a katonák civil ruháit javító osztag parancsnokaként teljesítettem szolgálatot. Készültünk a háborút befejezni. A raktárban levő katonaládákban találtam nótás (verses) könyveket, naplókat, amelyeket kiszedegettem, olvastam, s így a népköltészeti termékek gyűjtésére kedvet, ösztönzést kaptam. Ezt a kedvet, ösztönzést fokozta, erősítette a falumunka (népköltészeti termékek gyűjtése), amely a húszas években már javában folyt finn rokonainknál, Gusti professzor vezetésével Romániában, a szegedi egyetem Faluszemináriumában Magyarországon. Ezen példákön támadt az a gondolatom, hogy a tanuló ifjúságot milyen jól fel lehetne használni népköltészeti termékek gyűjtésére. Akkor még mindenütt dilettáns gyűjtők gyűjtöttek, s így – egyéb okból is – én is csak ilyen módon indulhattam, foghattam neki a gyűjtésnek. 1927-ben a karácsonyi vakációra menő tanítványaimat megkértem, hogy szüleiktől, nagyszüleiktől, testvéreiktől, rokonaiktól, ismerőseiktől, elmenve a fonókba, a fiatalság összejövedeleire is, írjanak le – kiejtés szerint – minél több népdalt. Az eredmény meglepően gazdag volt. Húsvétra már a húsvéti öntözők, a nyári vakáción és azután a többi vakáción: balladák, lakodalmi versek, mesék stb. is sorra kerültek. Tíz esztendő alatt tekintélyes anyagot összehordtak a megyében, illetve a Székely Mikó-kollégium sugárkörében lakó tanítványaim. A begyűlt anyagot selejteztam, rendeztettem, s én magam is a gyűjtőmunkában részt vettem (Nagybacon, Csomakőrös, Sepsibesenyő). Kezdetben csak

a szakfolyóiratok részére gondoltam beküldeni az anyag javát. Ebből nem lett semmi. Amint azonban az anyag mindjobban gyűlt, úgy érlelődött meg bennem annak kötetben való közlése. Erős volt ugyanis már kezdettől fogva hitem, meggyőződése, hogy bár a Székelyföldről aránylag elég tüzetesen összegyűjtötték a népköltészet termését (Kriza János, Orbán Balázs, Benedek Elek, Sebesi Jób, Mailand Oszkár, Balázs Márton), mégis lehet még mindig újat találni, mert a nép, ha évenként nem is termel köteteket, szellemi, lelki és érzelmi élete, ez a folyton működő erő állandóan virágoztatja és terméshozásra ösztönzi a népköltészet fáját. Gyűjtési munkám közben mindjobban igazolva és támogatva láttam ezt a meggyőződésemet. A népköltészetben ugyanis minden változat újnak számít és gazdagodást jelent, mert a népköltészet egy olyan kincsház, amelynek a kincseit a nép állandóan csiszolja, játszik vele, szétbontja és összeteszi az egyes darabokat, s így a változatoknak rengeteg példányát teremti.

Népmesegyűjteményem 225 mesét, adomát és mondát tartalmaz, amelyből azonban a „Háromszéki magyar népköltészet” című kötetbe a szerkesztő csak 120-at vett be. Egyes mesetípusok nagyon kedveltek, s ezért gazdag változatúak. Így: Sárkányölő-típus 9, Fejérlófia-típus 5, Jancsi és Juliska-típus 8, Rászedett ördög-típus 6, Halász és felesége-típus 6, Okos leány-típus 4, Terülj asztalkám-típus 4 változatban, illetve rokon fajtában fordul elő. A 225 mesét, adomát és mondát 90 tanuló gyűjtötte 46 községben.

Sokszor olvasunk olyan panaszt, hogy itt az utolsó óra a népköltészeti termékek összegyűjtésére, mert a rohanó idő nagy ellensége ennek a költészetnek, egyre jobban sorvasztja, mállasztja, pusztítja. Én inkább szeretném úgy látni, hogy csak mássá teszi, hogy a végbemenő folyamat egészen természetes. Minden, ami van, állandóan változik, állandó átalakulásban van. Így van ez a népköltészetben is. A civilizáció és a műveltség fejlődése és terjedése következtében a népművészetnek ez az ága is változik, módosul, tükrözi a megváltozott életmódnak a sajátosságait. Igaz, hogy a modern civilizáció rádiójával

és egyre szaporodó modern eszközeivel a népköltészetet a maga régi romantikájával, ízével és zamatával, külön sajátos érzés- és gondolatvilágával, mindinkább visszaszorítja. De meg nem semmisíti, csak módosítja, formálja, átalakítja, mássá teszi. A kuruckorban bújdosott a szegény kuruc, a múlt században a gőzösnek hat ablakán Miklós huszár nézett be, 1928-ban pedig már taxi (autóbusz) viszi a regrutát bé a Regátba. A múlt században még bocskorban hajtotta a székelly földműves a két ökröt a barázdában, ma a bocskor és két ökör mellett lábszárvédős, bakancsos szántóvetőt és traktort lehet látni a háromszéki Szépmezőn, s ezek a sajátosságok természetesen hangot kapnak a népköltészetben is.

Konsza Samu

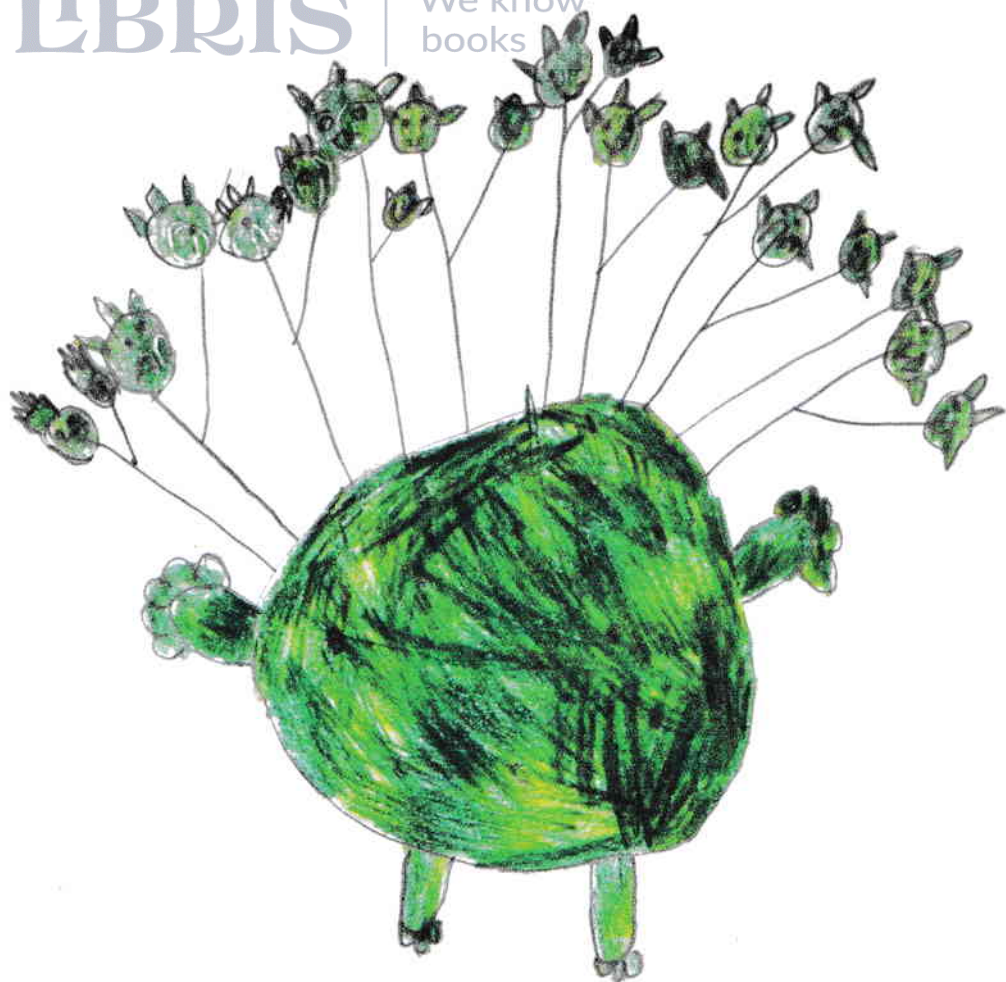
Egyszer volt, még az Óperenciás-tengeren es túl volt egy szépséges királyleány. Olyan szép volt, hogy a napra lehetett nézni, de rea nem.

Egyszer amint a kisasszony a kertben olvasott a fák lombjai alatt, hát egyszer csak megragadta valami szörnyeteg, és elvitte a levegőbe. A király kereste a leányát, de sohutt sem kapta. Megjedett és kihirdette az országában, hogy a leányát elrabolta valaki, aki visszaszerzi, annak adja feleségül, s az egész királyságát es a hatalommal együtt.

Hát messze földről jöttek ifjú legények es királyfiak. Keresték majdnem egy egész esztendeig, de nem kapták meg.

Egyszer odakerült a királyi kastélyba egy ügyes legény. Ajánlkozott, hogy ő megkeresi a királykisasszonyt.

Megörült a király, és azt mondta, hogy ha megkeritti a leányát, hát annyi mindent kap, hogy ezen a világon mindenkinek adhat belőle. El es ment a fiú. Ment-mendegélt, s egyszer egy nagy erdőben talált egy kicsi házikót. Bémenyen abba – gondolta.

Hát ahogy bélépelt, a házikóban volt egy öreg anyóka, aki éppen a cernáját kereste, amit elvesztett a füttő körül. Bélépelt az anyókához, illedelmesen köszönt neki, és elmondta, hogy mi járatban van. Az öreg anyóka megkérte őt, hogy keresse meg a cernáját. A fiú megkapta és odaadta az anyókának. Az anyóka megköszönte, hogy olyan illedelmes volt vele szembe, s azt mondta neki:

– Jótettért jót várj!

Megkínálta főtt krumplival, s megmondta, hogy hova menjen a királykisasszonyt keresni. Azt mondta még neki:

– Húzzál ki, fiam, a hajamból három szálat, s mikor veszélyben leszel, akkor szakíts el egyet belőle. Azonnal segítségedre jön egy öreg vén szakállas ember, aki kivarázsol a veszélyből.

A fiú megköszönte az útbaigazítást, és elment.

Ahogy kiért az erdőből, hát lát egy ezüstmezőt, és azon egy elrejtett házat. Bément oda. Uram teremtöm, a királykisasszony volt benne bezárva! A leány, ahogy meglátta, azt mondta, hogy távozzék onnan, mert a huszonegy fejű sárkány rabolta el, és őt is megöli, ha nem menyen el.

A legény nem ment el, hanem megvárta a sárkányt, és megbirkózta. A sárkány belévágta a legényt derékig a földbe. A legény ekkor elszakított egy hajszálat.

Abban a percben észrevétlenül egy öregapó jelent meg a háta megett, és az a sárkányt elvarázsolta.

A fiú kiszabadította a leányt a házból, és boldogan vitte vissza királyi apjához. Az öreg király nagyon megörvendett, amikor viszontlátta a leányát.

A leányt a legénynek adta, esszeházasodtak, és nagy lakodalmat rendeztek. Neki adta a királyságát és a nagy hatalmát es.

Boldogan éltek a királyi palotában, és még most es élnek, ha meg nem haltak.

Aki nem hiszi, járjon utána.

Rajzolta:

Bokor Bulcsú, II. o.,

Kolumbán Rebeka, II. o.,

Nitui Fanni, I. o.,

Várkuti Fanni, III. o.,

